

BAKÜ'DE YENİ SANAT BAŞYAPITLARI

Bakü. XIX yüzyılın ikinci yarısı. Petrol patlaması. Kapitalizmin ortaya çıkışı. Kentin hızlı şekilde gelişmesi. Bu faktörler yeni, ilerici bir mimari ve yüksek ihtisas sahibi olan uzmanlar gerektirmekteydi.

Böylesi mimari tarzın kurucuları yeni nesil siparişçiler ve mimarlardı. Birinciler – petrol sanayicileri, bankacılar ve tüccarlardı. Mimarlar – Batı Avrupa ve Petersburg'da eğitim görmüş yeni kuşak mimarlardı. Bu dönemin

mimarisine XIX yüzyıl sonu ve XX yüzyıl başlarındaki Avrupa mimarisi yansıtılmaktadır. Bu dönemin diğer mimari tarzları ile birlikte Bakü'ye aynı zamanda modern tarz da geliyor.

Modern "çağdaşlık" anlamına gelir. O yaşama ilham veriyor, faydacı sanat gücünü yükseltir, bununla birlikte çok yönlü olarak, farklı kültürlerin mirasını benimsiyor, anlamını yeniden idrak ediyor, ancak hiçbir şekilde

kopyalamıyor. Bu tarzda önemli olan, her şeyin – cepheden küçük ayrıntılara kadar – estetik birliğe, genel plana tabi olmasıdır. Yeni sanatın temel özellikleri – mimari planlama ve dekoratif problemlerin kapsamlı çözümü, canlı doğanın ritimlerini yeniden canlandırır gibi “boyuna değişen” formlarına merak sarmak, bitki desenlerinin üstünlüğü, tarzın tespit edilmiş ve geliştirilmiş belirtileri, ona mahsus karmaşık, doğal organizmalara benzeyen mimari hacimleri ve heykelsi formları, özel estetik, doğal malzemelere olan sevgidir.

XIX yüzyılın sonlarında ve XX yüzyılın başlarında Yeni Sanat şekilleri, Batı Avrupa tarzı sürümlerinin kullanıldığı yapılarda daha net ortaya çıktı. Ve bu da ok doğaldı, çünkü yeni süsleri ve yeni mimari dili yaratanlar Avrupalı mimarlardı. Bu keşifleri Bakü mimarları da kendi çalışmalarında uygulamaya başladı. Yeni Sanat tarzı Bakü’ye Avrupa’dan nüfuz etmiştir. Tam eminlikle denilebilir ki, Bakü’nün Yeni Sanatının vatanı Batı Avrupa’dır.

Belirtilen dönemin Bakü binalarını araştırırken, siparişçinin sosyal statüsü ile seçilen tarzın arasında açık bir bağlantı olduğunu görmek mümkündür. Siparişçiler sayesinde Bakü’de yeni tipli ve yeni fonksiyonları

olan binalar – halk toplantılarının yapıldığı kulüpler, eğitim binaları, sanayi tesisleri, bankalar, apartmanlar ve konutlar ortaya çıktı. Siparişçilerin zevki ve mali durumları Yeni Sanat tarzına yansımaktaydı.

Bakü'de bu tarzın ortaya çıkması XIX yüzyılın sonlarına aittir (B.Seferoğlu sokağındaki 203 ve 205 Nolu evler). Garip, ama Yeni Sanat tarzında ilk ve son evler aynı sokakta inşa edilmiştir. Kısa ömürlü olmasına rağmen, kentin mimarisinde önemli iz bırakmıştır.

Bakü'de, Yeni Sanat tarzına ait 80'den fazla bina inşa edilmiştir. Başlangıçta, Avrupa'dan gelen tarz, bitki motiflerinin kullanıldığı cephe detaylarına,

balkon parmaklıklarına ve pencere ve kapı kanatlarına yansıtılmıştı. On yıl sonra, Bakü mimarları, Yeni Sanatın çizgilerini yansıtan ve hacimli kompozisyondan oluşan planda binalar yaratmaya başladı (A.Kuliyev sokağındaki 65 Nolu, Fuzuli sokağındaki 39 Nolu konutlar, Ü.Hacıbeyli sokağındaki idari bina, H.Z.Tağıyev sokağındaki Banka binası).

Eğer Yeni Sanat tarzı binaların işlevsel amacına dikkat edecek olursak, bunların çoğunun apartman ve konutlar olduğunu görebiliriz. Ancak bunların yanı sıra Bakü'de bu tarzda iki okul – Ç.Mustafayev sok.246, Azadlık sok.66, banka binaları – Saint- Petersburg Kuzey

bankasının Bakü şubesi (1903-1905) ve Tiflis eski Ticaret Bankası (1901), aynı zamanda Ü.Hacıbeyli sok.24'de idari bina inşa edilmiştir.

Eğer konutlarda Yeni Sanat tarzı detaylara ve cephenin tamamına yansıtılmışsa, belirtilen kamu binaları ve apartmanlarda bu tarz sadece cephenin yüzeyinde değil, aynı zamanda onun hacmi mekânsal ve planlamasında da kendisini belli etmiştir.

28 Mayıs sok. 4,6,10 (1908-1910), mimar İ.K.Ploshko, siparişçi – petrol sanayicisi Ağa Musa Nağıyev, A.O.Kuliyev sok.65 (1910), C.Cabbarlı sok. 12, 21 yerleşen apartmanlar ve konutlar, aynı zamanda yukarıda belirtilen idari binalar Yeni Sanat tarzının en parlak örnekleridir.

Kapitalist dönemi Bakü mimarisini araştıran Profesör Şamil Fetullayev'in bilimsel çalışmalarında belirttiği gibi, "bu tarzda inşa edilmiş binaların ve bu tarzın detay ve

unsurlarının yansıdığı binaların ayrıntılı analizi, Bakü'de Yeni Sanat'ın geliştiği dönemde (1910-1915) kendine özgü – "Bakü Yeni Sanat" tarzı oluştu.

Fark edilmeden gelen ve fark edilmeden de giden Yeni Sanat tarzı kendinden sonra, bu gün de kenti süsleyen ve mimarları yeni biçimler aramaya çağıran binalar bırakmıştır.✿

Kaynakça

1. Ш.С. Фатуллаев. Градостроительство Баку XIX-начала XX веков. Л.1978.
2. Е.И. Кириченко. Русская архитектура 1830-1910-х годов. М.1978.
3. Модерн в Русской архитектуре начала XX века. (материалы сайта издания «Новый исторический вестник»).

